

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію

АДЖАБІ ЯСІНА

„УЖИВАННЯ АРАБІЗМІВ

НІМЕЦЬКОЮ МОВНОЮ ОСОБИСТІСТЮ“

на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук

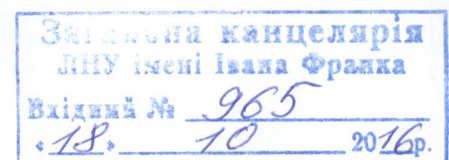
за спеціальністю 10.02.04 – германські мови

Експертована праця присвячена розгляду особливостей мовної особистості у процесі вербальної комунікації та їхній вплив і на мовну поведінку індивіда, і на комунікативну взаємодію між представниками різних культурних спільнот.

У зв'язку з актуальними політичними подіями, які сьогодні відбуваються в арабському світі, за останні роки в сучасній німецькій мові збільшилася кількість лексичних одиниць, запозичених з арабської мови, які з'являються хаотично, проте через свою просту структуру уживаються регулярно та є зрозумілими. Незважаючи на це, в процесі комунікації виникають різні мовні непорозуміння й роздратування, які перешкоджають міжкультурному зближенню арабської та німецької мовної спільнот.

З огляду на це, **актуальною** є постановка головного завдання дисертаційного дослідження – науковий пошук коректного тлумачення певних арабських слів у процесі німецько-арабської міжкультурної комунікації.

Окрім того, робота виконана на засадах **актуального** для сучасної лінгвістики антропоцентричного підходу до дослідження мови, зокрема, мовну особистість розглянуто на рівні міжкультурного аспекту, тобто досліджено поведінку й формування мовної особистості в німецькій та арабській лінгвospільнотах, які мають неоднакові світосприйняття і мовні системи.

Дисертація виконана в межах науково-дослідної теми кафедри німецької філології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки “Семантико-прагматичні характеристики різних жанрів та дискурсів у сучасних германських мовах”.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше: проаналізовано міжкультурний аспект формування якостей мовної особистості як вагомий елемент для сприйняття людини; на основі використаного матеріалу й у контексті міжкультурного аспекту було виявлено домінантні сфери уживання арабізмів, з’ясовано адекватність їхнього трактування німцями та шляхи поширення арабізмів у системі німецької мови.

Теоретична значущість дослідження полягає в тому, що результати проведеного аналізу вживання арабізмів німецькою мовною особистістю сприяють поглибленню знань у галузі німецької германістики: лексикологію, лексикографію, стилістику німецької мови.

Основним **практичним** авторським внеском у розробку досліджуваної проблематики, ми вважаємо виявлення та детальний опис значної кількості арабізмів (627!), що вживаються у німецьких текстах. Цей доробок може слугувати основою для укладення глосарію арабізмів у німецькій мові.

Апробація результатів дослідження відповідає усім кваліфікаційним вимогам. Основні положення та результати дослідження виголошено на 8-ми міжнародних наукових і науково-практичних конференціях.

Основні результати дослідження викладено у дев’яти наукових статтях автора (дві статті у співавторстві, де внесок автора становить 80%), опублікованих у фахових наукових виданнях України, а також двох статтях у закордонних виданнях (м. Штутгарт, Німеччина; м. Відень, Австрія) і п’яти тезах доповідей на наукових конференціях. Їх зміст, а також зміст автореферату відповідає основним положенням дисертації.

Структура та обсяг роботи є також відповідними до кваліфікаційних вимог. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів із висновками до

кожного з них, загальних висновків, списку використаної літератури (374 бібліографічних позицій) та додатку.

Загальний обсяг роботи становить 201 сторінку, основний зміст викладено на 161 сторінці.

Положення, що виносяться на захист обґрунтовано впливають з основного змісту роботи.

Автор доволі вдало і ґрунтовно вирішує в роботі як теоретичні завдання, так і суто практичні, прикладні – поділ досліджуваних одиниць мови на 23 тематичні групи та їх детальний опис, виявлення особливостей інтерпретації арабізмів арабами та німцями.

До незаперечних плюсів роботи слід, на нашу думку, віднести такі:

Робота відзначається логічною послідовністю викладу, доречним застосуванням сучасного дослідницького методологічного інструментарію, коректне використання лінгвістичної термінології свідчить про непересічну наукову ерудицію здобувача.

Вражаюче солідною і репрезентативною є емпірична вибірка.

Семантичний та функціональний аналіз студійованих одиниць здійснено на основі контекстів, вибраних з наступних журналів та газет останніх семи років: „Bild“, „der Spiegel“, „die Welt“, „Focus“, „Frankfurter Allgemeine Zeitung“, „Pankower Allgemeine Zeitung“, „Süddeutsche Zeitung“. Пошук здійснювався з допомогою німецькомовного корпусу «COSMAS», обсяг якого складає 36,5 млрд. слововживань. Дисертант зафіксував 5871 уживань досліджуваних одиниць, що дозволяє претендувати не лише на суто формальну, кількісну, але й емпіричну валідність результатів.

Так само належною є і джерельна база дослідження. Бібліографія, як уже мовилося вище, містить перелік праць вітчизняних і зарубіжних авторів (374 найменувань, з них 230 зарубіжних джерел), список лексикографічних джерел (32 позиції) та електронні джерела (19 позицій).

Робота відзначається вмінням формулювати власні самостійні та оригінальні, нетривіальні висновки (с.113, с.123, с.154-155), презентуючи при

цьому ключову інформацію, до прикладу, щодо відповідності німецької інтерпретації слів арабському змісту, на рисунках (с.123 – рис.3.1, с.149 – рис.3.2, с.152 – рис.3.3).

Проте вважаємо за необхідне висловити такі посутні зауваги до експерованої роботи.

Описуючи тематичну групу «Arabisches soziales Leben und Hierarchie» (с.65), Я. Аджабі зазначає, що до неї входять лексеми *Admiral, Beduine, Fakir, Ibn, Mudir*, які дуже часто уживаються німецькою мовною особистістю. Проте не вказує як часто. Кількісний показник забезпечив би цілісне уявлення про значимість компонентів тематичної групи.

В описах компонентів тематичних груп, дисертант наводить приклади контекстуальних вживань не лише з опрацьованих публіцистичних видань, а й з інших електронних інформаційних ресурсів, напр., про арабів-кочовиків (www.sinai-bedouin.com), перекладу корану на німецьку мову (www.koran-auf-deutsch.de), сайту Європейського парламенту (www.europarl.europa.eu) тощо (с.66, 69). Проте не вказаний у вступі роботи перелік, які саме ресурси використані і який їхній обсяг.

Встановлюючи наявність тлумачень значень арабських слів у словниках (2.1), дисертант здійснює пошук лише у двох (Duden : Deutsches Universalwörterbuch та Wahrig G. Wörterbuch der deutschen Gegenwartssprache). Проте, задля більшої об'єктивності дослідження, доцільно використати ще декілька лексикографічних джерел (напр., Lingen : Neues deutsches Wörterbuch, Deutsches Wörterbuch herausgegeben von K. Bünting, R. Karatas та ін.).

Незрозумілою залишається процедура виокремлення досліджуваних арабізмів. Чи проводилась вона на основі лексикографічних джерел чи текстів?

В пункті 2.2. «Особливості інтерпретації арабізмів арабами та німцями» (с.75–78) Я. Аджабі детально описує взаємозв'язок мови та культури, що радше підходить до теоретичної частини роботи (1-й розділ).

Пункт 2.2 завершується розлогим описом перспективи подальших досліджень, що згідно вимог ДАК мало б бути зазначено в кінці роботи.

На с.110 автор зазначає «Продемонструємо сказане на прикладах зі словом *Harem*». На с.112 дисертант завершує опис лексеми *Harem* і без жодних пояснень з абзацу наводить ряд прикладів із арабізмами *Scheich*, *Hadsch* (с.113) та ін.

На с.126–128 здобувач детально описує розроблену Ідрізом Б. [198] [Idriz B. (2004) *Grüß Gott, Herr Imam! Eine Religion ist angekommen*] модель ідеальної муслімської особистості, інтегрованої у німецьке суспільство. Проте не наповнює її мовними даними, не робить висновку як працює ця модель, до прикладу, в середовищі німецькомовної арабської особистості.

У підсумку до пункту 3.1 «Уживання арабізмів у сучасній німецькомовній літературі», автор перелічує мислителів мусульманства із різних країн, які у своїх творах пропонують шляхи розв'язання проблем магометан. Підсумок, варто було б присвятити функціонуванню досліджуваних лексем у текстах.

На с.149–152 дисертант наводить арабізми, що розуміються коректно й однозначно німецькою мовною особистістю. Проте вказані на рисунку 3.3. арабізми *Hamat* та *Halal* (с.152), відсутні у описі до нього.

Незрозумілими є розбіжності щодо кількості наведених досліджуваних арабських слів у таблиці на с.55 (627) та у Додатку А на с.194 (317)?

Зрештою, в роботі зрідка, але все ж трапляються друкарські огріхи (с. 54, 102, 126, 128, 130, 143, 154) та русизми, як-от «*слідуючий*» замість «*наступний*» (с.54), «*шутливий*» замість «*жартівливий*» (с.112), «*публічна казнь*» замість «*привселюдна страта*» (с.118), «*двома*» замість «*двома*» (с.124).

Проте назагал робота справляє позитивне враження, висловлені зауваження мають переважно дискусійний та рекомендаційний і рідше – критичний характер, не змінюють загального висновку фахової експертизи.

Вважаємо, що робота є ретельним та емпірично коректним, самостійним і завершеним дослідженням, свідчить про здатність дисертанта вести науковий аналіз на належному методичному рівні, відповідає усім вимогам до кваліфікаційних наукових праць даного рівня, зокрема, п. 13 "Порядку присудження наукових ступенів та присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника", затвердженого постановою КМУ № 423 від 07 березня 2007 р. зі змінами та доповненнями від 12 вересня 2011 р. № 955, а її автор АДЖАБІ ЯСІН заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови.

Офіційний опонент

Кандидат філологічних наук,

доцент кафедри німецької філології

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Угринюк Ростислав Васильович

Івано-Франківськ, 13.10.2016

ПІДПИС Угринюка Р. В. ЗАВІРЯЮ
вчений секретар вченої ради
Державного вищого навчального закладу
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
«13» 10 20 16 р.

